

Стара имена српских градова: Како се данас зову Градац, Пореч, Палеж и Дервен?

19. јануара 2018.

Када живите на тлу на којем се историја непрекидно дешава, одиграва, плете и расплиће, не можете очекивати да градови, вароши и села задрже једно те исто име хиљадама година. Не можете очекивати ни да прође пар векова а да до промене не дође

Уместо опширног увода, прећи ћемо одмах на ствар, пошто вам је из наслова јасно чиме ћемо се у овоме чланку бавити.

Желимо ипак да напоменемо две ствари. Прво, нећемо се бавити свим градовима у Србији, јер нису сви градови мењали имена, као што је рецимо случај са Крагујевцем; такође, нећемо споменути ни Београд, пошто већ и врапци који су његов симбол знају да се пре овог имена називао Сингидунум. Друго, ако смо неким случајем који град сметнули са ума, а ви у њему живите, не замерите: **историја Србије је пребогата да би стала у један текст.**

Donji Milanovac. Foto: Wikipedia/Mazbln

СОМБОР – Првобитно мађарско име града је било **“Czoborszentmihály”** и верује се да је од тог имена настао Сомбор. Под садашњим именом је први пут споменут 1543. године, али постоје и друга српска имена града у старијим документима попут **Самобор, Самбор, Самбир, Сонбор, Санбур, Зибор и Зомбар**. Срби су га такође колоквијално називали и **Раванград**.

АПАТИН – Град се први пут помиње у 11. веку под именом **Опатија**, и сматра се да се из тога развио данашњи назив.

ЗРЕЊАНИН – Најдуже се звао **Бечкерек**, или **Нађибечкерек**, што на мађарском значи **Велики Бечкерек**. Претпоставља се да то долази од њихове речи за шуму или гај, “керек”. 1935. године град мења име у **Петровград**, у час краља Петра I Карађорђевића, али ће то име носити само једанаест година, пошто ће 1946. постати **Зрењанин**, у част јужнобанатског комунисте и партизана Жарка Зрењанина Уче кога су нацисти убили 1942.

Arilje. Foto: Zoran Stevanović

НОВИ САД – Првобитно је носио имена **Рацко село, Рацки град, Рацка Варош и Петроварадински Шанац**. Нека вас придев “рацки” не збуди, **то значи рашки, односно српски**. Савремено име је настало **1748.** године у својој латинској форми **Неопланта**, а модерни српски назив је његов дословни превод. Мађари га и даље називају **Újvidék**.

ОБРЕНОВАЦ – За време турске власти се звао **Палез**, што је иронично пошто је за време Другог српског устанка спаљен до темеља у борбама са Турцима. У потпуности га је обновио кнез Милош из династије Обреновића по којој је потом добио име.

КРАЉЕВО – Овај град се првобитно звао **Рудо Поље**, у средњем веку, када је још увек био само село. Касније, почиње да се назива **Карановац** и тако ће се звати све до пред крај 19. века када, у част тога што смо поново постали краљевина, добија садашњи назив.

Prizren. Foto: Wikipedia/Irvi Hyka

ЧАЧАК – Током средњег века овај град се звао **Градац**, са идентичном етимологијом као и **аустријски град Грац који су основали такође Словени**; конкретно, **градац значи "мали град, мала утврда"**. Можда би био и леп као свој алпски имењак да нису дошле Османлије, окупирале нам земљу па тако и њега и почеле да га назива **"чачак" што на турском језику значи "блато, муљ"**. Турке смо отерали, али је Чачак остао Чачак. Не усуђујемо се да позовемо житеље Чачка да врате име Градац, али би нам било драго да то ураде. Лепше звучи.

ЈАГОДИНА – Пре него што се звао Јагодина, овај се град називао **Светозарево**, по Светозару Марковићу. Пре тога, називао се Јагодина. А пре тога, називао се исто тако само мало друкчије: 1399. године се први пут помиње ово место као – **Јагодна**.

УЖИЦЕ – За време Римљана звао се **Kapedunum** и играо је важну улогу у римској провинцији Далмацији, упркос својој маленкости. Под тренутним именом први пут се помиње 1329. године, када је и даље био мален али стратешки ужасно важан као и увек, јер је лежао на путевима ка приморју.

Panorama Leskovca. Foto: wikipedia

ЋУПРИЈА – Римљани су је звали **Noreum Margi**, што значи **Моравска Житница**, и налазила се на месту на коме је Цариградски друм, који је нову империјалну престоницу спајао са Римом, прелазио мостом, ћупријом, преко Велике Мораве. Срби су га звали **Равно**, а у 15. веку постаје **Ћуприја**. Да ли случајно или не, име је промењено због тога што су и Османлије на том месту саградиле мост.

ЛОЗНИЦА – За време Римљана, звала се **Ad Drinum**, што би значи **"На Дрини"**. Пре него што је добило данашњу форму, у повељи краља Милутина се звала **Лозица**. Име највероватније долази од великог броја винограда који су постојали у том крају.

БАЈИНА БАШТА – Средином 19. века на месту некадашњег села **Пљескова**, подиже се варошица под именом по којем је данас зна цела Србија. Иначе, **Баја из њеног имена је вероватно Баја Осман, некакав турски спахија из тог краја.**

Izrada ćilima u Pirotu. Foto: Tanjug/AP/Darko Vojinović

АЛЕКСИНАЦ – Током прве половине 12. столећа, у близини данашњег града налазила се варош **Миларека** (за време Римљана на истом месту је постојао римски каштел "**Millareca**"), тако да се може рећи да је то било пређашње име овог места.

ПРОКУПЉЕ – Прво познато име овог насеља је "**Hammeum**", или "**Натео**", и тако се звао за време Римљана. За време Византије преименован је у **Комплос**, или **Комблос**, а Срби су га преименовали у Прокупље, можда у част Светог Прокопија, а можда је у питању и наше рендероване грчког назива. Турци су га називали **Уркуб** или **Окруб**.

ПРИБОЈ – Под садашњим именом први пут се помиње средином 15. века, у писаним споменицима Отоманске империје. Град се у средњем веку развио из трга који се налазио испод српске тврђаве **Јагат**, па се може рећи да је то првобитно име ове вароши.

Koncert u Kladovu. Foto: Telegraf/Dejan Todorović

НОВА ВАРОШ – Варошица је настала средином 16. века, након доласка Турака, и називана је **Скендер-пашина Паланка**. Временом је нарасла на до близу две хиљаде кућа, када "букну пожар и спржи паланку до темеља", како је својевремено записао османлијски путописац Евлија Челебија. Они који су одлучили да остану на том месту и саграде нову варош назвали су је **Јени Касаба**, што значи **Нова Варош**.

АЛЕКСАНДРОВАЦ – Градић у којем се сваке године одиграва у нашој отаџбини позната "**Жупска берба**", некада се звао **Кожетин**. То је и даље назив који носи село изнад места.

КУРШУМЛИЈА – Римљани су је звали **Ad Fines**, што значи “**на крају**”, пошто се налазила **на самој граници Далмације и Горње Мезије**. Током раног средњег века звала се **Топлице**, али након што је **Стефан Немања у њој саградио манастире Светог Николе и Богородице** и покрио их бљештавим оловом, прозвана је **Беле Цркве**. У данашњем имену, које је турског порекла, крије се управо траг овог пређашњег назива. Наиме, Куршумлија се током 19. века звала **Куршумље**, а то је наша верзија отоманског назива **Куршумли Килесе**, што значи – **Оловна Црква**.

Kućica na Drini u blizini Bajine Bašte. Foto: Profimedia

КЛАДОВО – Римљани су га називали **Zanes**, Срби су га звали **Нови Град**, Турци су га звали **Фетислам**, Власи га и данас зову **Клаудија**. Аустријанци су први забележили назив Кладово 1596. године. Не зна се тачно откуд ово име; можда потиче од речи “**клада**”, **можда од келтске речи “kladiff” што значи гробље**, можда од бугарског војводе Глада из 9. века, а можда се одговор крије и у влашкој верзији. **Зна се да у близини Москве постоји насеље истог назива, које су, верује се, основали српски исељеници, а и једно берлинско предграђе има исти назив, што ће зачудити само онога ко не зна да су и самој немачкој престоници име наденула наша браћа Лужички Срби.**

КЊАЖЕВАЦ – За време Римске империје називао се “**Timacus Minus**”, а пре него што је 1859. године добио садашњи назив звао се **Гургусовац**.

СВРЉИГ – Први пут се спомиње у једној византијској повељи из 1019. године, и све до 1904. се називао **Дервен**. Етимологија овог назива је од архаичног облика речи дрво, мада је могуће и да је градић добио име по српском цару Дервану из 7. столећа. Термин “цар” употребљавамо у аутентичном колоквијалном смислу, као термин који се користи за владара који влада другим кнезовима; у том смислу и Свети Сава пише о владању свог оца Немање као о “царевању”.

Hydrocentrala na reci Đetinji u Užicu. Foto: Marko Todorović

ПИРОТ – Римљани су га називали “**Turres**”, и налази се на Појтингеровој табли, једној од најстаријих путних мапа света која је настала у 13. веку и представља копију римске карте из 4. столећа. Византинци су га називали “**Quimedava**”, а као Пирот се први пут спомиње у 14. веку.

ЛЕСКОВАЦ – У средњем веку називао се **Глубочица**, па потом **Дубочица**, како се назива за време Немањића; оба ова назива заправо имају исту етимологију, означавају дубоку воду. Османлије су га називале **Хисар**, али су га Срби за све то време називали **Лесковац**, по дрвету леске која даје лешник, чије су га шуме окруживале.

ДИМИТРОВГРАД – Данашњи назив овог града долази од имена бугарског комунисте Георгија Димитрова, који је заговарао Балканску Федерацију између Југославије и Бугарске. Али, све до 1951. године, овај градић се звао **Цариброд**. 2004. године спроведен је референдум са циљем да се старо име врати али није изашло довољно гласача а потом, већина је гласала против промене. Међутим, четири година касније, 25 од 28 општинских одборника је изгласало да се врати име **Цариброд**, но, одлука није спроведена у дело.

Čačak. Foto: Wikipedia/Forgivenday

ВЛАСОТИНЦЕ – За време средњег века, ова варош се у Житију Светог Симеона спомиње као **Уска**, мада постоји и легенда да је име добила по неком племенском челнику из 7. века који се звао Власти. Име можда долази и од имена Власине, мада је можда и град дао име реци. Првобитна форма овог имена је била **Властимирци**, па **Властинци**, па **Влашотинац**, како се спомиње у турском попису из 1516. године, па потом Власотинци. Тек се у другој половини 20. века усталио садашњи облик јер се тако изговара код људи из тог краја.

НОВИ ПАЗАР – Саграђен је на месту трговишта немањићке утврде у Расу, по чему и носи име, пошто **реч пазар значи трг**, трговиште, пијаца; прецизније речено, пошто је Рас био састављен из неколико делова од којих је трг био само један, може се рећи да је претходно име овог града било **Рас**. Ако нас питате, требало би поново да постане Рас.

ПРИШТИНА – За време Римљана, називала се **Vicianum**, а од 13. века у српским изворима се помиње под садашњим називом. Њено име не долази од речи "пришт" као што се обично мисли већ представља припадност извесном српском кнезу Пришку, чије се име код Лужичких Срба очувало као Приш а код Пољака као Прзибиш: све три верзије су надимци за Прибислава.

*Spomenik kralju Petru I Karađorđeviću u Zrenjaninu, koji se njemu u čast nekada zvaao Petrograd.
Foto: Wikipedia Commons/Aktron*

ПРИЗРЕН – Римљани су га називали **Teranda**, али се већ у 5. stoleћу спомиње као **Петризен**. Савремени назив је чисто српски, и долази од "при-зрти", што би указивало на тврђаву која се види издалека, слично као и старо име за **чешко Брно – Призренице**, али и за нашу тврђаву **Призренац** која се налази око 12 километара југозападно од Новог Брда на Косову.

ГЊИЛАНЕ – За време српског средњег века овај се град звао **Морава** (неки кажу и **Ружица**), и у њему су често боравили наши краљеви и цареви; зна се да је у њему 1342. године био цар Стефан Урош IV Душан Силни. По данашњим именом се први пут спомиње крајем 14. века у повељи кнегиње Милице, када у њему није било ни а од Албанаца (па према томе назив не може бити по имену њиховог племена Гњинај), али су Турци по свему судећи углавном користили старији назив Морава.

УРОШЕВАЦ – Након Рата на Косову и бомбардовања Србије, те нашег политичког пораза 1999. године, Албанци су овај град преименовали у **Феризај**, а он се тако и звао до 1912. године (када се звао и **Феризовић**), када је добио назив у част цара Уроша V Нејаког. Међутим, град се дуже звао Урошевац него Феризај јер је настао тек на крају 19. века, након градње железничке пруге од Косовске Митровице до Скопља.

Црква Светог Николе у Гњилану

ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ – Основан је средином 19. столећа на месту села **Брусница** (из кога порекло води династија Обреновића), које се спомиње још за време Немањића, и градио се са планом да се зове **Деспотовац**. Кнез Милош Обреновић посебним указом одлучује да му да име Милановац по свом старијем брату, рудничком војводи Милану Обреновићу.

ДОЊИ МИЛАНОВАЦ – За време Римске империје називао се "**Taliata**", а пре него што добити садашње име звао се, нећете веровати, **Пореч**, као што се зове и прелепи градић на Истри. Низводно од града се налази **Поречка река која се улива у Дунав**, па се ова област и данас зове Пореч како се некада звао и градић. Иначе, ново име није добио по краљу Милану већ по прерано умрлом сину кнеза Милоша, Милану, који је на српском кнежевском трону седео (боље рећи лежао, јер је све време умирао) свега пар месеци, због чега је фактички заборављен у нашој историографији и народном памћењу.

АРИЉЕ – Наводно, у средњем веку се овај град звао **Моравица** по речици на којој се налази. Своје садашње име можда дугује **моштима Светог Ахилија која су стигла са избеглицама из Ларисе у Грчкој**.

ПОЖАРЕВАЦ – Римљани су га звали **Margus**, што значи **Морава**. У 14. веку, српски извори га спомињу под именом **Пупораче**, а под садашњим именом се први пут појављује 1476. године.

Извор: Телеграф